

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Seminar judiciar, 2020

Convenția ca instrument viu, la 70 de ani de la semnarea ei

Cuprins

Introducere.....	3
A. Egalitatea de gen.....	5
1. Violența domestică.....	5
2. Discriminare pe criterii de gen.....	7
a) Stereotipuri bazate pe gen.....	7
b) Politica de condamnare.....	8
c) Dreptul la beneficii sociale.....	8
d) Numele de familie.....	9
3. Participarea politică a femeilor.....	10
4. Identitatea de gen.....	10
B. Mediul înconjurător.....	14
1. Mediul înconjurător și statutul de victimă.....	14
2. Dezastrele de mediu și dreptul la viață	16
3. Drepturile implicate	17
4. Poluarea	19
C. Știință și tehnologie	21
1. Internetul	22
a) Libertatea de exprimare pe Internet	22
b) Accesul la informații pe Internet.....	23
2. Retenția datelor cu caracter personal	24
3. Interceptarea convorbirilor.....	26
4. Supravegherea în masă	27
5. Biotehnologia	28
6. Mamele-surogat	29
Anexă	31

Acest document a fost pregătit de Grefă și nu obligă Curtea cu nimic.

This translation is published by arrangement with the Council of Europe and the European Court of Human Rights and is the sole responsibility of Mrs. Diana Danilișin and Mr. Teodor Papuc.

Introducere

„Curtea trebuie să mai reamintească despre caracterul Convenției de instrument viu care trebuie interpretat, așa cum a subliniat Comisia, în lumina condițiilor de viață ale prezentului”.

Tyrer v. Regatul Unit, 25 aprilie 1978, § 31

Prima referință explicită în jurisprudența Curții la caracterul Convenției de instrument viu a avut loc cu mai mult de 40 de ani în urmă, în hotărârea *Tyrer v. Regatul Unit*¹. În acest caz, soluționat în 1978, Curtea a trebuit să hotărască dacă pedeapsa corporală a juvenililor dispusă de un tribunal național a echivalat cu o pedeapsă degradantă, în înțelesul articolului 3. Pedeapsa în discuție consta în „flagelarea” celor sancționați. „Flagelarea” era o pedeapsă obișnuită aplicată în cazul juvenililor și al deținuților, care consta în lovirea cu o legătură de nuiele. Pedeapsa corporală dispusă de judecător în cazul adulților și al juvenililor fusese abolită, de fapt, în Anglia, Țara Galilor și Scoția în 1948, iar în Irlanda de Nord în 1968. Totuși, faptele cazului au avut loc pe insula Man, care era o colonie a Coroanei, cu guvern, legislativ și tribunale proprii, care avea un sistem administrativ, fiscal și juridic. Guvernul Regatului Unit a susținut că pedeapsa corporală dispusă de către judecători nu putea fi considerată o pedeapsă degradantă, pentru că aceasta „nu oripila opinia publică”. Curtea a respins acest argument. Ea a notat că acceptarea publică a unui act nu constituia un aspect care determina caracterul degradant al acestuia. Curtea a notat că a fost influențată de evoluțiile și de standardele comun acceptate în politica penală a statelor membre ale Consiliului Europei, în această sferă. Constatând încălcarea articolului 3, hotărârea s-a bazat pe o interpretare a Convenției privită ca instrument viu, în lumina condițiilor de viață ale prezentului.

La scurt timp după pronunțarea hotărârii *Tyrer*, Curtea a judecat cazul *Marckx v. Belgia*², privind tratamentul preferențiat al copiilor din așa-numitele familii „legitime” și „ilegitime”. Admițând că la data la care a fost concepută Convenția era permisă această diferențiere, Curtea a notat că „dreptul național al mării majorități a statelor membre a Consiliului Europei a evoluat și continuă să evolueze, în rând cu instrumentul internațional relevant”.

Un alt caz de început a fost *Dudgeon v. Regatul Unit*³. Analizând interzicerea homosexualității în Irlanda de Nord, Curtea a notat că, „în comparație cu perioada în care a fost adoptată legislația în discuție, în prezent există o mai bună înțelegere și, în consecință, o mai mare toleranță a comportamentului homosexual, în măsura în care nu mai este considerat necesar sau adecvat să se trateze practicile

¹ nr. 5856/72, 25 aprilie 1978, § 31

² nr. 6833/74, 13 iunie 1979, § 41.

³ nr. 7525/76, 22 octombrie 1981, § 60.

homosexuale de tipul celei în discuție ca reprezentând, în sine, o chestiune în privința căreia ar trebui aplicate sancțiunile dreptului penal”.

Teoria instrumentului viu a fost perfecționată în jurisprudența ulterioară:

„[...] Convenția este un instrument viu care trebuie interpretat în lumina condițiilor de viață ale prezentului și în conformitate cu evoluțiile din dreptul internațional, astfel încât să reflecte standardul înalt tot mai crescut pretins în domeniul protecției drepturilor omului, presupunând, astfel, o mai mare fermitate în stabilirea încălcărilor valorilor fundamentale ale societăților democratice. [...]”⁴

Pentru a vedea dacă drepturile și libertățile garantate de Convenție ar trebui să evolueze, Curtea poate ține cont de evoluțiile din sistemele juridice naționale, care prezintă o abordare comună sau o tendință în dezvoltare în rândul statelor contractante, într-un anumit domeniu. Acest fapt poate fi denumit căutarea unui „consens european” sau a unei „tendințe emergente”.

Consensul reprezintă baza evoluției standardelor Convenției, și depășește ceea ce puteau avea în vedere cei care au conceput Convenția. Existența unei justificări comune ajută Curtea să interpreteze noțiunile Convenției, să le înnoiască și să hotărască dacă marja de apreciere a unui stat ar trebui să fie mai largă sau mai îngustă. Chiar dacă rezultatul consensului nu este obligatoriu pentru soluția Curții, acesta este unul dintre factorii elocvenți pentru procesul de luare a deciziilor de către Curte. Ca o regulă generală, acolo unde există un consens mai pronunțat, marja de apreciere a statului poate fi limitată. Din contră, acolo unde lipsește consensul, marja de apreciere de care se bucură autoritățile naționale poate fi, în mod corespunzător, una largă.

Curtea mai poate avea în vedere evoluția normelor și a principiilor dreptului internațional pentru a interpreta prevederile Convenției. Așa cum a reținut Curtea cu mai multe ocazii, Convenția nu poate fi interpretată într-un vid; ea trebuie interpretată în armonie cu alte norme la dreptului internațional, din care face parte. În cazul *Magyar Helsinki Bizottság v. Ungaria* [MC], nr. 18030/11, 8 noiembrie 2016, problema de bază, a constatat în posibilitatea interpretării articolului 10 din Convenție ca garantându-i ONG-ului reclamant dreptul de acces la informații deținute de autoritățile publice. Marea Curte a reținut, cu majoritate de voturi, că a existat o încălcare a articolului 10. Putea fi observată prezența unui consens pronunțat la nivel internațional. Ajungând la această soluție, ea a avut în vedere faptul că dreptul de a solicita informații era garantat în mod expres de articolul 19 din Pactul internațional privind drepturile civile și politice din 1966 și că existența unui drept la informații a fost confirmată de către Comitetul ONU pentru drepturile

⁴ *Demir și Baykara v. Turcia* [MC], nr. 34503/97, § 146, 12 noiembrie 2008. Vezi, de asemenea, *Öcalan v. Turcia* [MC], nr. 46221/99, § 163, 12 mai 2005, și *Selmouni v. Franța* [MC], nr. 25803/94, § 101, 28 iulie 1999.

omului în mai multe ocazii. Mai mult, articolul 42 din Carta Uniunii Europene a drepturilor fundamentale le garantează cetățenilor un drept de acces la anumite documente. Adoptarea Convenției Consiliului Europei privind accesul la documente oficiale demonstra, chiar dacă aceasta fusese ratificată, la acea dată, de numai șapte state membre, o evoluție continuă spre recunoașterea obligației statului de a oferi acces la informațiile publice.

Astăzi considerăm indiscutabil faptul că Convenția Europeană a Drepturilor Omului trebuie interpretată în lumina condițiilor de viață ale prezentului, având în vedere schimbările de ordin social, tehnologic și științific, ca și standardele în dezvoltare din sfera drepturilor omului. Deschiderile anterioare ale anului judiciar au pus în discuție rolul consensului pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului și jurisprudența sa (2008) și limitele interpretării evolutive (2011). Totuși, de vreme ce sărbătorim cea de-a 70-a aniversare a Convenției Europene, este timpul să aruncăm o nouă privire la teoria instrumentului viu și să examinăm modul în care aceasta a fost utilizată de către Curte pentru a menține efectivitatea Convenției. Acest document se axează pe trei domenii-cheie: egalitatea de gen (A), mediul înconjurător (B) și știința și tehnologia (C).

A. Egalitatea de gen⁵

„...[A]vansarea egalității de gen reprezintă astăzi un obiectiv major al statelor membre al Consiliului Europei, fiind nevoie de motive foarte justificate pentru a se considera că un asemenea tratament diferențiat este compatibil cu Convenția... În special, trimiterea la tradiții, la asumții cu caracter general și la atitudini sociale prevalente într-un anumit stat constituie o justificare insuficientă a unui tratament diferențiat pe criteriu de sex”. (*Konstantin Markin v. Rusia* [MC], nr. 30078/06, § 127, 2012).

Egalitatea de gen a fost recunoscută de Curtea Europeană drept unul dintre principiile-cheie care stau la baza Convenției și scop care trebuie atins de către statele membre ale Consiliului Europei⁶. Cazurile selectate mai jos nu sunt, în nici un caz, exhaustive. Cu toate acestea, ele denotă profunzimea problemelor care pot fi puse prin prisma diferitor articole ale Convenției, cu ar fi chestiunea identității de gen, a violenței domestice, a stereotipurilor bazate pe gen, a genului și a discriminării.

1. Violența domestică

În *Opuz v. Turcia*, nr. 33401/02, 9 iunie 2009, reclamanta a susținut că autoritățile turce nu au protejat dreptul la viață al mamei sale, care a fost omorâtă de soțul ei.

⁵ Vezi fișa tematică a Curții despre egalitatea de gen

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_Equality_ENG.pdf

⁶ *Leyla Şahin v. Turcia* [MC], nr. 44774/98, § 115, ECHR 2005-XI.

Mai mult, aceasta a susținut că autoritățile au dat dovadă de neglijență față de actele de violență repetate, de amenințările cu moartea și de vătămrile la care a fost supusă ea însăși. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 2 cu privire la omorârea mamei reclamantei și o încălcare a articolului 3 cu privire la eșecul statului de a o proteja pe reclamantă. Ea a mai reținut (pentru prima dată într-un caz de violență domestică) că a existat o încălcare a articolului 14 coroborat cu articolele 2 și 3. În această privință, Curtea a observat, în special, că violența domestică afecta în principal femeile, în timp ce pasivitatea judiciară generală și discriminatorie din Turcia crea un climat care conducea la aceasta. Violența de care au suferit reclamanta și mama sa putea fi considerată ca fiind bazată pe criterii de gen și discriminatorie împotriva femeilor. Curtea a reținut că „în interpretarea prevederilor Convenției și a întinderii obligațiilor statului... Curtea va analiza, de asemenea, dacă există vreun consens și valori comune care decurg din practicile statelor europene și din instrumentele internaționale specializate, cum ar fi CEDAW, precum și va acorda atenție evoluției normelor și principiilor dreptului internațional prin alte căi”.

Talpis v Italia, nr. 41237/14, 2 martie 2017 a vizat mai multe acte de violență domestică din partea soțului reclamantei. Cele mai grave au condus la moartea fiului ei, de vreme ce acesta a încercat s-o protejeze pe reclamantă de loviturile soțului. Reclamanta s-a plâns autorităților, însă nu a avut loc nicio anchetă, decât la șapte luni de la plângerea ei inițială, timp în care aceasta și-a temperat susținerile, fapt care a condus la încetarea cauzei privind violența de către un judecător. Curtea a constatat existența unor încălcări ale articolelor 2, 3 și 14. Ea a mai constatat faptul că poliția a subestimat gravitatea încălcării prin nepăsarea lor de a oferi un răspuns într-un interval adecvat de timp, aprobând în mod efectiv, violența. În consecință, reclamanta, femeie, a fost victima unei discriminări interzise de articolul 14.

În *Bălșan v. România*, nr. 49645/09, 23 mai 2017, Curtea a considerat că actele de violență la care a fost supusă dna Bălșan au avut la bază criterii de gen, fapt care reprezintă o formă de discriminare împotriva femeilor. În ciuda adoptării unei legi și a unei strategii naționale de combatere a unui asemenea abuz de către Guvern, pasivitatea generală a sistemului judiciar și impunitatea de care s-au bucurat agresorii, așa cum s-a constatat în cauza doamnei Bălșan, indicau faptul că exista o angajare insuficientă pentru a administra problema violenței domestice în România. În consecință, a existat o încălcare a articolului 14 coroborat cu articolul 3.

În *Volodina v Rusia*, nr. 41261/17, 9 iulie 2019, reclamanta a fost victima unei perioade prelungite de abuz domestic din partea fostului ei partener, perioadă de aproximativ doi ani. Reclamanta s-a plâns de acest tratament la poliție, cu mai multe ocazii, însă nu a fost inițiată nicio anchetă penală, nefiind asigurate nici probele esențiale. Curtea a constatat că abuzul domestic fizic și psihologic, care includea până și o singură lovitură sau amenințare verbală, constituia un tratament inuman sau degradant. Curtea a reiterat că interzicerea aplicării de rele tratamente prin

articolul 3 acoperă toate formele de violență domestică, fără excepție. În consecință, poliția avea o obligație pozitivă de a investiga actele de violență domestică cu o „diligență specială”. Mai mult, Curtea a reținut că în circumstanțele în care reclamanta și-a retras câteva din plângerile ei, acestea rămâneau încă valide și persista nevoia de a întreprinde o acțiune pozitivă. Camera a mai constatat existența unei încălcări a articolului 14. Reiterând jurisprudența stabilă în care a reținut că un efect negativ disproporționat asupra unui anumit grup poate constitui o discriminare prin prisma articolului 14, Curtea a subliniat că violența domestică afectează femeile din Rusia în mod disproporționat. Mai mult, tolerând timp de mai mulți ani un climat care conducea la violența domestică, autoritățile ruse nu au creat condiții pentru existența unei egalități substanțiale de gen care să le permită femeilor să trăiască libere de teama unor rele tratamente sau atacuri asupra integrității lor fizice și să beneficieze de protecția lor egală a legii.

2. Discriminare pe criterii de gen

a) Stereotipuri bazate pe gen

În *Petrovic v. Austria*, nr. 20458/92, 27 martie 1998, reclamantului nu i s-a acordat concediul parental de către autoritățile locale, pentru că numai mamele erau îndreptățite la acesta. El a susținut că refuzul autorităților a echivalat cu o încălcare a articolului 8 și a articolului 14. Curtea a considerat că lipsește un consens european, în acest sens, adăugând că măsurile sociale cum este concediul parental sunt „concepute în primul rând să protejeze mamele și să le permită să îngrijească de copiii mici” (§ 40) și că de la acea dată, Austria a adoptat în mod gradual legi care le recunosc și taților posibilitatea concediului parental.

În *Konstantin Markin v. Rusia* [MC], nr. 30078/06, 22 martie 2012, reclamantul, un angajat de sex masculin al forțelor armate ruse, s-a plâns de refuzul autorităților ruse de a-i acorda concediul parental. Dreptul național le acorda femeilor angajate în domeniul militar și civililor aflați în aceeași situație posibilitatea de a-și lua concediul parental de trei ani. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 14 coroborat cu articolul 8, de vreme ce nu au fost prezentate motive rezonabile și obiective de a le acorda concediul parental doar femeilor angajate în domeniul militar, nu și bărbaților. Dezvoltând poziția exprimată în *Petrovic v. Austria*, Curtea a reținut că deși ar fi justificate anumite restricții în acordarea concediului parental unui angajat al forțelor armate (de exemplu, atunci când o persoană nu poate fi înlocuită din cauza poziției sale ierarhice sau a angajării în acțiuni militare active), sexul persoanei nu poate constitui un factor care să justifice negarea dreptului la un concediu parental.

În *Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugalia*, nr. 17484/15, 25 iulie 2017, reclamanta, o femeie în vârstă de 55 de ani, a fost victima unei erori medicale cu complicații ginecologice, care făcea foarte dificil ca aceasta să aibă relații sexuale.

Reclamanta i-a acționat în judecată pe cei responsabili și a primit compensații pentru suferințele ei de ordin moral. Totuși, Curtea Administrativă Supremă portugheză a redus cuantumul acestor compensații. Curtea a constatat existența unei încălcări a articolului 14 coroborat cu articolul 8. În special, Curtea a notat că tribunalele portugheze au scăzut cuantumul compensației pentru prejudiciul moral suferit de către reclamantă pe baza „asumpției că sexualitatea nu este la fel de importantă pentru o femeie de 55 de ani și mamă a doi copii, așa cum este pentru cineva mai tânăr”. În opinia Curții, „această asumpție reflectă o idee tradițională a sexualității feminine ca fiind legată în mod esențial de scopul procreării, care ignoră relevanța ei fizică și psihologică pentru împlinirea femeilor ca persoane” (§ 52).

b) Politica de condamnare

În *Khamtokhu și Aksenchik v. Rusia* [MC], nr. 60367/08 și 961/11, 24 ianuarie 2017, dreptul rus excludea femeile de la pedeapsa închisorii pe viață. Reclamantii, doi bărbați, s-au plâns că acest fapt reprezenta o discriminare bazată pe criterii de sex și de vârstă, contravenind articolului 14 coroborat cu articolul 5. Curtea nu a constatat existența vreunei discriminări bazate pe criterii de sex. Deși Curtea a considerat că bărbații și femeile se aflau într-o situație comparabilă, ea a reținut că excluderea femeilor de la aplicarea pedepsei închisorii pe viață era proporțională cu scopul legitim al respectării „principiilor dreptății și umanității, care impuneau ca politica de condamnare să aibă în vedere [...] caracteristicile psihologice ale diferitor categorii de infractori” (§ 70). Cu privire la menținerea diferențierii pe criteriu de gen analizate, Curtea s-a bazat pe „diferite instrumente europene și internaționale care tratează nevoile femeilor privind protecția împotriva violenței bazate pe gen, abuzului și hărțuirii sexuale în mediul carceral, precum și nevoile privind protecția gravidității și a maternității” (§ 85).

În *Ēcis v. Letonia*, nr. 12879/09, 10 ianuarie 2019, reclamantul s-a plâns că bărbații și femeile condamnate pentru comiterea aceleiași infracțiuni erau tratați în mod diferit atunci când ajungeau în regimul carceral aplicat acestora, în special cu privire la dreptul la permisie, care presupunea faptul că acesta nu putea să participe la funeraliile tatălui său. El s-a bazat pe articolul 14 (interzicerea discriminării), coroborat cu articolul 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie), articolul 5 (dreptul la libertate și la siguranță) și articolul 10 (libertatea de exprimare). Curtea a conchis că, deși puteau fi justificate anumite tratamente diferențiate, o interdicție generală impusă bărbaților privind părăsirea închisorii, chiar și pentru participarea la funeralii, nu contribuia la scopul realizării nevoilor speciale ale deținuților-femei. Refuzul de a analiza cererea domnului Ēcis de a participa la funeralii din cauza regimului carceral bazat pe sexul său nu avea o justificare obiectivă și rezonabilă, iar acesta a suferit, prin urmare, o discriminare, având loc o încălcare a drepturilor sale din Convenție.

c) Dreptul la beneficii sociale

În *Schuler-Zgraggen v. Elveția*, nr. 14518/89, 24 iunie 1993, după ce a fost declarată incapabilă pentru muncă, reclamantei i-a fost acordată o pensie de invaliditate. Cu câțiva ani mai târziu, ea a născut, iar pensia sa a fost anulată pentru că circumstanțele sale familiale s-au schimbat. Anularea s-a bazat pe ideea că femeile vor sta întotdeauna acasă după ce vor naște, iar pensia nu putea fi acordată femeilor care nu muncesc. Curtea a constatat existența unei încălcări a articolului 14 coroborat cu articolul 6 § 1 pentru că tribunalul național competent, Curtea Federală pentru Asigurări, și-a bazat decizia doar pe „asumpția că femeile renunță la muncă odată ce dau naștere unui copil”. În această hotărâre, Curtea a mai stabilit principiul că „avansarea egalității sexelor constituie, în prezent, un scop major în statele membre ale Consiliului European, fiind nevoie de motive foarte justificate pentru ca un asemenea tratament diferențiat să poate fi considerat compatibil cu Convenția” (§ 67).

J.D. și A v. Regatul Unit, nr. 32949/17 și 34614/17, 24 octombrie 2019 (hotărâre care nu a devenit definitivă încă) a vizat o cerere privind noile reguli referitoare la beneficiul locativ din sectorul locativ social (cunoscut, în mod informal, ca „taxa pe dormitor”), presupus a discrimina pe criteriu de gen. Taxa a condus la o reducere a ajutorului, dacă beneficiarii aveau mai multe dormitoare decât numărul la care erau îndreptățiți, în baza legislației, cu scopul de a-i încuraja să-și schimbe domiciliul. Unul dintre reclamanti era victimă a violenței domestice și locuia într-o casă special adaptată, care includea o cameră a panicii, ca parte a unei scheme al cărei scop era să le permită victimelor violenței domestice să rămână în casele lor. Curtea a notat că scopul reglementării de a-i încuraja pe oameni să se mute venea în conflict cu scopul schemei de a le permite victimelor violenței bazate pe gen să stea în casele lor. Impactul tratării acestei reclamante sau a altor oameni care beneficiau de această schemă în același mod cu persoanelor supuse noilor reguli privind beneficiul locativ, era, așadar, disproporționat, de vreme ce nu corespundea scopului legitim al măsurii. În contextul violenței domestice, statul mai avea o obligație de a-i proteja pe oameni de amenințările venite din partea altora, inclusiv în situația în care era incident dreptul unei persoane de a sta în domiciliul ei liberă de tulburările violente. În concluzie, Curtea a reținut că celei de-a doua reclamante i-au fost încălcate drepturile în baza articolului 14 coroborat cu articolul 1 din Protocolul nr. 1.

d) Numele de familie

Curtea a menționat caracterul Convenției de instrument viu în două cazuri în care a constatat existența unei încălcări a articolului 14 cu privire la numele de familie.

În primul rând, în *Burghartz v Elveția*, nr. 16213/90, 22 februarie 1994, reclamantul a contestat lipsa unei opțiuni pentru soți de a lua numele soției, în timp ce această opțiune era disponibilă pentru femei. Guvernul a susținut că această diferență era

justificată pentru că prevederea prestabilită consta în posibilitatea părților de a lua numele soțului ca nume de familie. Curtea a reținut că tratamentul diferențiat contestat îi lipsea o justificare obiectivă și rezonabilă, contravenind, prin urmare, articolului 14 coroborat cu articolul 8.

În *Unal Tekeli v Turcia*, nr. 29865/96, 16 noiembrie 2004, reclamanta a contestat interzicerea aplicată femeilor de a-și folosi numele ca nume de familie acolo unde această opțiune era disponibilă pentru bărbați. Guvernul a încercat să-și justifice poziția pe baza faptului că exista o nevoie de a reflecta unitatea familială prin intermediul numelui soțului. Constatând existența unei încălcări a articolului 14, „Curtea a notat apariția unui consens în rândul statelor contractante ale Consiliului Europei în favoarea alegerii numelui de familie al soțiilor, pe o bază legală” (§ 61). Curtea a citat în sprijinul poziției sale un număr de instrumente juridice internaționale ale ONU sau ale Consiliului Europei și a făcut trimitere la faptul că Turcia era singurul stat membru care conținea prevederi discriminatoare privind numele de familie.

3. Participarea politică a femeilor

În *Staatkundig Gereformeerde Partij v. Olanda*, nr. 58369/10, 10 octombrie 2012, organizația reclamantă (SGP) era un partid politic cu doctrina bazată pe protestantismul creștin. În conformitate cu convingerile sale religioase, SGP excludea femeile din rândul membrilor săi și de la posibilitatea ca acestea să candideze. După ce mai multe organizații care luptau pentru drepturile femeilor au inițiat proceduri civile împotriva SGP, acesta din urmă și-a modificat statutul în vederea admiterii femeilor în rândul membrilor săi, însă nu le permitea candidarea pentru o funcție publică. În 2010, Curtea Supremă Olandeză i-a cerut statului să ia măsuri pentru a asigura faptul că SGP își deschide listele de candidați la alegeri pentru femei. SGP s-a plâns că decizia Curții Supreme încălca articolele 9, 10 și 11 pentru că-i priva pe membrii săi de dreptul la libertatea de religie, de dreptul lor la libertatea de exprimare și de dreptul lor la libertatea de întrunire și de asociere. Curtea a considerat că această cerere este inadmisibilă pentru că era nefondată în mod vădit. Curtea a reținut că democrația constituie singurul model aprobat de către fondatorii Convenției și, prin urmare, singurul model compatibil cu aceasta. Ea a mai adăugat că partidele politice trebuie să mai respecte principiile democrației și egalității sexelor ca obiective importante ale statelor membre ale Consiliului Europei.

4. Identitatea de gen⁷

⁷ Vezi Fișa tematică a Curții privind identitatea de gen
https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_identity_ENG.pdf

În *Rees v. Regatul Unit*, nr. 9532/81, 17 octombrie 1986, un transsexual bărbat care a fost femeie s-a plâns că legislația Regatului Unit nu îi garantează un statut juridic corespunzător cu condiția sa actuală. Curtea de la Strasbourg a reținut că nu a existat o încălcare a articolului 8. Schimbările cerute de către reclamant ar fi implicat modificarea fundamentală a sistemului de menținere a registrului nașterilor, fapt care ar fi avut consecințe administrative importante și ar fi impus obligații noi pentru restul populației. Mai mult, Curtea a dat importanță faptului că Regatul Unit a suportat costurile tratamentului medical al reclamantului. Totuși, Curtea a fost conștientă „de seriozitatea problemelor care afectează transsexualii și de stresul pe care îl suferă” și a recomandat „menținerea nevoii pentru măsuri adecvate sub control, având în vedere în special evoluțiile științifice și sociale” (§ 47). Curtea a mai reținut că nu a existat nicio încălcare a articolului 12. Ea a menționat că conceptul tradițional al căsătoriei se bazează pe uniunea dintre persoane de sex biologic opus. Statele aveau competența de a reglementa dreptul la căsătorie.

În *Cossey v. Regatul Unit*, nr. 10843/84, 27 septembrie 1990, Curtea și-a menținut poziția din *Rees v. Regatul Unit*, constatând lipsa vreunei încălcări a articolului 8 sau a articolului 12.

În *B. v. Franța*, nr. 13343/87, 25 martie 1992, Curtea a conchis, pentru prima dată, că a existat o încălcare a articolului 8 într-un caz privind recunoașterea transsexualilor. Un transsexual bărbat care a fost femeie s-a plâns de refuzul autorităților franceze de a amenda registrul statutului civil în conformitate cu dorințele sale. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8, având în vedere factorii care făceau diferența între *Rees v. Regatul Unit* și *Cossey v. Regatul Unit*, în special diferențele dintre sistemele statutului civil din Regatul Unit și din Franța. De vreme ce existau obstacole majore în Regatul Unit care împiedicau amendarea certificatelor de naștere, în Franța acestea puteau fi actualizate de-a lungul vieții persoanei vizate. Curtea a fost de acord că în Franța multe documente oficiale dezvăluiau „o discrepanță între sex din punct de vedere juridic și sexul aparent al unui transsexual” (§ 59), care figura, de asemenea, în documentele de asigurare socială și pe fluturașele de salariu. În consecință, Curtea a reținut că refuzul de a amenda registrul statutului civil a plasat reclamanta „zilnic, într-o situație care nu era compatibilă cu respectul datorat vieții sale private” (§ 63).

În cazul *Sheffield și Horsham v Regatul Unit* nr. 22985/93, 4 septembrie 1998, Curtea nu a fost convinsă că ar trebui să se distanțeze de hotărârile *Rees v. Regatul Unit* (vezi mai sus) și *Cossey v. Regatul Unit* (vezi mai sus) privind recunoașterea juridică a transsexualilor. Curtea a menționat că „Transsexualismul continuă să ridice probleme științifice, juridice, morale și sociale complexe în privința cărora nu există, în general, o abordare comună a statelor contractante” (§ 58). Curtea a reținut că nu a existat nicio încălcare a articolelor 8, 12 și 14. Totuși, ea a reafirmat „că acest domeniu trebuie ținut sub supravegherea permanentă a statelor contractante” dată

fiind „acceptarea socială și recunoașterea sporită a problemelor pe care le întâmpină transsexualii după operare” (§ 60).

Curtea și-a răsturnat abordarea în *Christine Goodwin v. Regatul Unit* [MC], nr. 28957/95, 11 iulie 2002. Reclamanta s-a plâns de lipsa recunoașterii juridice a schimbării ei de sex, și în special de tratamentul aplicat acesteia în termeni de angajare, de asigurare socială, de drept la pensie și de imposibilitatea ei de a se căsători. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8, dată fiind tendința internațională clară și continuă spre acceptarea socială sporită a transsexualilor și spre recunoașterea juridică a identității sexuale noi a transsexualilor de după operație. Curtea a mai reținut că a existat o încălcare a articolului 12. Ea „nu a fost convinsă că se mai [putea] presupune încă faptul că [căsătoria] trebuie să se refere la o stabilire a genului doar prin prisma criteriilor biologice” (§ 100). Curtea a reținut că îi revenea statului să stabilească condițiile și formalitățile căsătoriilor transsexualilor și că „nu identifică nicio justificare pentru interzicerea exercițiului dreptului la căsătorie în orice circumstanțe în cazul transsexualilor” (§ 103).

L. v. Lituania, nr. 27527/03, 11 septembrie 2007, a vizat eșecul de a implementa o legislație care să le permită transsexualilor să se opereze pentru schimbarea sexului și să-și schimbe identitatea de gen în documentele oficiale. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8. Dreptul lituanian recunoștea dreptul transsexualilor de a-și schimba nu doar genul, ci și statutul civil. Totuși, exista un gol în legislație din cauza faptului că nicio lege nu reglementa operația totală de schimbare a sexului. Acest gol legislativ a plasat reclamantul într-o situație de incertitudine deranjantă cu privire la viața sa privată și la recunoașterea identității sale adevărate. Constrângerile de ordin bugetar din domeniul sănătății publice puteau justifica unele întârzieri inițiale în implementarea drepturilor transsexualilor, însă nu o întârziere de peste patru ani. Dat fiind numărul limitat de persoane implicate, sarcina bugetară nu ar fi fost excesiv de grea. Statul a eșuat să asigure, așadar, un echilibru corect între interesul public și drepturile reclamantului.

În *Schlumpf v. Elveția*, nr. 29002/06, 08 ianuarie 2009, asigurătorii de sănătate ai reclamantei au refuzat să-i plătească costurile operației de schimbare a sexului pentru că aceasta nu a respectat perioada de doi ani de așteptare înainte de operație, așa cum o cerea jurisprudența existentă. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8. Perioada de așteptare a fost aplicată mecanic, fără să se aibă în vedere vârsta (67) reclamantei, a cărei decizie de efectuare a unei operații putea fi afectată de întârziere, fiind afectată libertatea ei de a-și stabili identitatea de gen.

În *Hämäläinen v. Finlanda* [MC], nr. 37359/09, 16 iulie 2014, reclamanta s-a născut bărbat și s-a căsătorit cu o femeie. Reclamanta a efectuat o operație de schimbare de sex din bărbat în femeie, și și-a schimbat prenumele. Cererea ei de a fi înregistrată ca femeie la Registrul local de stare civilă a fost refuzată. Reclamanta s-a plâns că

nu a avut posibilitatea ca actele ei oficiale să fie modificate în sensul în care să indice genul ei feminin, atât timp cât soția ei nu consimțea la modificarea căsătoriei într-un parteneriat civil, sau atât timp cât cuplul nu divorța. Curtea a reținut că a avut loc o încălcare a articolului 8. Ea a menționat că „În lipsa unui consens european și având în vedere că acest caz ridică, în mod indubitabil chestiuni morale sau etice sensibile, Curtea consideră că marja de apreciere care trebuie să-i fie acordat statului reclamat trebuie să fie una largă” (§ 75). Ea a reținut că nu era disproporționat să se ceară trecerea la un parteneriat civil ca o condiție preliminară a recunoașterii juridice a unui gen dobândit, de vreme ce acest fapt oferea o protecție juridică pentru cuplurile de același sex care făceau parte din acea căsătorie. Diferențele minore dintre acele două concepte juridice nu erau apte să-i confere sistemului finlandez curent un caracter deficient din perspectiva obligației pozitive a statului în baza articolului 8. Mai mult, o asemenea trecere nu ar fi avut vreo implicație pentru viața de familie a reclamantei, de vreme ce nu ar fi afectat paternitatea, îngrijirea, custodia sau întreținerea copilului. Curtea a considerat apoi că nu exista o problemă separată prin prisma articolului 12 și a reținut că nu a existat nicio încălcare a articolului 14.

Y.Y. v. Turcia, nr. 14793/08, 10 martie 2015, a vizat refuzul autorităților turce de a permite o operație de schimbare de sex din cauza că persoana solicitantă putea procrea. Reclamantul – care era înregistrat la data cererii ca femeie – s-a plâns de o încălcare a dreptului său la respectarea vieții private. El a notat, în special, că discrepanța dintre percepția sa asupra sinelui ca bărbat și constituția sa fizică au fost stabilite prin rapoarte medicale și s-a plâns de refuzul autorităților naționale de a pune capăt acestei discrepanțe din cauza că acesta era apt să conceapă. După mai mulți ani, tribunalele turce au admis cererea și au autorizat operația. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8 prin interzicerea operației. Curtea a subliniat că posibilitatea transsexualilor de a se bucura pe deplin de dreptul de dezvoltare personală și la integritatea fizică și morală nu putea fi considerat o chestiune controversată.

În *A.P. Garçon și Nicot v. Franța*, nr. 79885/12, 6 aprilie 2017, trei persoane transgender care au dorit să-și schimbe sexul și prenumele în certificatele lor de naștere au fost împiedicate să o facă de către tribunalele franceze. Reclamantii au susținut că autoritățile le-au încălcat dreptul la respectarea vieții lor private prin condiționarea recunoașterii identității lor sexuale de efectuarea unei operații care implica probabilitatea mare a sterilității. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8 prin prisma obligației de a stabili natura ireversibilă a schimbării în aparența lor. Ea a mai reținut că nu a existat nicio încălcarea a articolului 8 din perspectiva obligației de a demonstra că reclamantii sufereau, de fapt, de o tulburare privind identitatea de gen sau din perspectiva obligației de a efectua o examinare medicală. În hotărârea sa, Curtea a notat că, deși nu exista nici un consens în rândul statelor europene, au avut loc reforme juridice clare în 11 state, inclusiv în Franța,

iar reforme similare au fost discutate în alte state părți, în vederea recunoașterii juridice a persoanelor transgender înainte de operații. Acest fapt demonstrează apariția unei tendințe în Europa care schimbă percepția asupra fenomenului transgender.

Mai recent, *X v. 'Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei'*, nr. 22457/16, 17 ianuarie 2019, a vizat respingerea cererii unei persoane transgender de a-și schimba mențiunea privind sexul în actele ei oficiale. Ministerul Justiției a respins cererea pentru că nu exista vreun document oficial care să demonstreze că reclamantul a efectuat vreo operație genitală, în ciuda faptului că nicio prevedere legală nu reglementa această chestiune. Curtea a constatat existența unei încălcări a articolului 8 din cauza lipsei cadrului normativ care să asigure dreptul la respectarea vieții private a reclamantului.

B. Mediul înconjurător⁸

Chiar dacă Convenția Europeană a drepturilor Omului nu conține, ca atare, un drept la un mediu sănătos, Curtea a dezvoltat un corp jurisprudențial semnificativ în chestiunile legate de mediu. Acest fapt a avut loc pentru că exercițiul unor drepturi protejate de Convenție poate fi subminat prin poluare și prin expunerea la dezastrele de mediu.

Curtea a dezvoltat o jurisprudență importantă în baza dreptului la viață referitoare la acțiunile care trebuie întreprinse de către un stat pentru a preveni decesele care au legătură cu dezastrele de mediu.

Acolo unde o persoană este afectată în mod direct și serios de zgomot sau de un alt tip de poluare poate apărea o problemă prin prisma articolului 8 (vezi *Hatton și alții v. Regatul Unit* [MC], nr. 36022/97, 8 iulie 2003; și *Fadeyeva v. Rusia*, nr. 55723/00, 9 iunie 2005). Mai mult, efectele adverse ale poluării mediului trebuie să atingă un nivel minim pentru a face incident articolul 8 (vezi, între alte autorități, *Lopez Ostra v. Spania* nr. 16798/90, 9 decembrie 1994). Evaluarea acestui minim este relativ și depinde de toate circumstanțele cazului, cum ar fi intensitatea și durata zgomotului, precum și efectele sale fizice și psihologice. Nu va exista o plângere justificată în baza articolului 8 în cazul în care prejudiciul invocat a fost neglijabil în comparație cu accidente de mediu inerente vieții oricărui oraș modern (vezi *Dzemyuk v. Ucraina*, 42488/02, § 78, 4 septembrie 2014). Din contra, poluarea de mediu severă poate afecta bunăstarea persoanelor și le poate împiedica să se bucure de viață în casele lor de o manieră care le afectează viața privată și de familie fără a le pune în pericol, cu toate acestea, viața în mod serios (vezi *López Ostra*, citată mai sus, § 51, și *Tătar v. România*, nr. 67021/01, § 85, 27 ianuarie 2009). Răspunderea statului în cazurile privind mediul înconjurător se poate naște dintr-un eșec de a reglementa industria

⁸ Vezi Fișa tematică a Curții despre „Mediul înconjurător și Convenția Europeană a Drepturilor Omului”

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Environment_ENG.pdf

privată de o manieră care asigură un respect adecvat față de drepturile garantate de articolul 8 din Convenție.

1. Dreptul mediului și statutul de victimă

În *Balmer-Schafroth e.a v. Elveția* [MC], nr. 22110/93, 26 august 1997, reclamantii locuiau în sate situate în vecinătatea unei centrale nucleare. Aceștia s-au plâns de faptul că le-a fost interzis accesul la un tribunal cu privire la decizia Consiliului Federal de a-i acorda centralei nucleare o prelungire a licenței ei de funcționare. Curtea a reținut că articolul 6 § 1 nu era aplicabil, pentru că legătura dintre decizia Consiliului Federal și drepturile garantate de dreptul național invocate de către reclamantii (viața, integritatea fizică, proprietatea) era prea slabă și îndepărtată. Reclamantii nu au putut demonstra „existența unui pericol serios, precis și iminent” („testul Balmer”) care-i afecta în mod personal, ci mai curând un pericol general în legătură cu toate centralele nucleare; multe dintre motivele pe care s-au bazat erau legate de siguranță, caracteristici de mediu și tehnice inerente utilizării energiei nucleare. În măsura în care plângerea reclamantilor s-a referit, așadar, la pericolozitatea energiei nucleare în general, Curtea a reținut că reglementarea utilizării energiei nucleare constituia o decizie de politică publică a fiecărui stat.

Vezi, de asemenea, *Athanassoglou și alții v. Elveția* [MC], nr. 27644/95, 6 April 2000.

În *Gorraiz Lizarraga și alții v. Spania*, nr. 62543/00, 27 aprilie 2004, reclamantii au intentat proceduri împotriva unor planuri de construcții a unui baraj care ar crea rezerve naturale și care ar inunda câteva sate mici. Aceștia au susținut că nu au beneficiat de un proces echitabil pentru că au fost împiedicați să ia parte la proceduri, pe când Guvernul spaniol a putut prezenta observații în fața Curții Constituționale. De vreme ce reclamantii au înființat o asociație în scopul precis al apărării intereselor membrilor săi în fața tribunalelor, membri care erau vizați în mod direct de proiectul de îndiguire, Curtea a reținut că reclamantii puteau pretinde la calitatea de victime în înțelesul articolului 34 (dreptul la o plângere individuală). Totuși, date fiind detaliile precise ale cazului, Curtea a reținut că nu a existat nicio încălcare a articolului 6 § 1. Acest caz mai este semnificativ și pentru că Curtea a acceptat faptul că în scopul epuizării căilor interne de atac, reclamantii puteau iniția și puteau participa în cadrul procedurilor de nivel național prin intermediul ONG-ului.

Vezi, de asemenea, *Collectif Stop Melox și Mox v. Franța*, nr. 75218/01, 12 iunie 2007.

În *L'Erablière asbl v. Belgia*, nr. 49230/07, 24 februarie 2009, reclamanta era o entitate non-profit care milita pentru protecția mediului, contestând permisiunea guvernului de a lărgi un sit de colectare a deșeurilor. Plângerea nu a fost admisă de către Consiliul de Stat din motive procedurale: ea nu a inclus o prezentare a faptelor

care să explice contextul litigiului. Asociația reclamantă a susținut că decizia de inadmisibilitate a Consiliului de Stat a echivalat cu o încălcare a dreptului ei la acces la un tribunal. Curtea a reiterat că pentru a fi aplicabil articolul 6 (dreptul la un proces echitabil), trebuie să existe un litigiu care să aibă legătură suficientă cu un drept cu caracter civil (și care să nu privească simpla existență a unei legi sau a unei hotărâri judecătorești care să afecteze părți terțe). O asociație care apără interesul precis al membrilor săi putea invoca acest drept. În acest caz, sporirea capacității siturilor de colectare a deșeurilor putea afecta în mod direct viața privată a membrilor asociației reclamante, iar scopul ei era limitat la protecția mediului într-o regiune. În consecință, Curtea a reținut că asociația avea calitate procesuală și a constatat existența unei încălcări a articolului 6 § 1 pentru că limitarea impusă a dreptului de acces la un tribunal fusese disproporționată față de exigențele certitudinii juridice și administrării adecvate a justiției.

Bursa Barosu Başkanlığı și alții v. Turcia, nr. 25680/05, 16 iunie 2018 a vizat eșecul de a pune în executare mai multe hotărâri judecătorești care anulau deciziile administrative de autorizare a construcției și a funcționării unei fabrici de amidon pe un teren cultivat dintr-un district al Bursa de către o companie americană. Reclamanții erau Bursa Barosu Başkanlığı (Uniunea Avocaților din Bursa) și asociația pentru protecția naturii și a mediului înconjurător, precum și 21 de persoane care locuiau în zona fabricii. Curtea a notat mai întâi că cererea era admisibilă doar în privința a șase reclamanți, și anume, în privința celor care au participat în mod activ la procedurile naționale care urmăreau anularea procedurilor administrative contestate și care puteau susține, prin urmare, că erau victime în înțelesul articolului 34 (dreptul la o plângere individuală). În privința acestor șase reclamanți, Curtea a reținut că a existat încălcarea articolului 6 § 1 din Convenție, constatând, în special, faptul că prin abținerea de mai mulți ani de a lua măsurile necesare pentru conformarea cu mai multe hotărâri judecătorești definitive și executorii, autoritățile naționale i-au privat de o protecție judiciară efectivă.

2. Dezastrele de mediu și dreptul la viață

În *Öneryıldız v. Turcia [MC]*, nr. 48939/99, 30 noiembrie 2004, casa reclamantului era construită pe un teren înconjurat de o groapă mare de gunoi utilizată de patru districte. A avut loc o explozie de metan la acea groapă, iar erupția gunoiului a înghițit casa reclamantului, care și-a pierdut nouă rude apropiate. Reclamantul s-a plâns că nu a fost întreprinsă nicio măsură pentru a preveni explozia, în ciuda raportului unui expert care le atrăgea atenția autorităților despre nevoia de a acționa în mod preventiv. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 2 din cauza lipsei unor măsuri adecvate de prevenire a deceselor accidentale. Ea a mai reținut existența unei încălcări a articolului 2 din cauza lipsei unei protecții adecvate instituite prin lege pentru salvagardarea dreptului la viață. Curtea a observat că Guvernul turc nu i-a oferit reclamantului informații despre riscurile traiului în acea zonă și că nu a întreprins măsurile practice necesare pentru a evita riscurile la adresa

vieții oamenilor. A mai fost constatată o altă încălcare a articolului 1 și a articolului 13 cu privire la capătul de cerere bazat pe aspectul substanțial al articolului 2 și o încălcare a articolului 13 cu privire la capătul de cerere bazat pe articolul 1 din Protocolul nr. 1.

În *Budayeva și alții v. Rusia*, nr. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 și 15343/02, 20 martie 2008, orașelul reclamanților, situat într-o zonă montană, a fost devastat de alunecări de teren. Opt oameni au fost omorâți, inclusiv soțul primei reclamante. Ca rezultat al dezastrului, reclamanții au suferit prejudicii, traume psihologice și și-au pierdut locuințele. Reclamanții au susținut că autoritățile ruse nu au diminuat consecințele alunecărilor de teren și nu au efectuat o anchetă a dezastrului. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 2 din Convenție sub aspectul său substanțial, din cauza eșecului autorităților ruse de a proteja viața soțului primei reclamante și a reclamanților și rezidenților orașelului de alunecările de teren care le-au devastat orașelul. Într-adevăr, nu a existat nicio justificare pentru eșecul autorităților de a implementa politicile de amplasare și de salvare de urgență în zona de pericol a orașelului cu privire la riscul previzibil pentru viețile rezidenților săi. Curtea a mai reținut că a existat o încălcare a articolului 2 din Convenție sub aspectul său procedural, din cauza lipsei unei anchete judiciare adecvate a dezastrului. Problema răspunderii statului rus pentru accidentul din orașel nu a fost investigată sau examinată, ca atare, niciodată de vreo autoritate judiciară sau administrativă.

În *Kolyadenko și alții v. Rusia*, nr. 17423/05, 20534/05, 20678/05, 23263/05, 24283/05 și 35673/05, 28 februarie 2012, reclamanții locuiau lângă un râu și un rezervor de apă și au fost afectați de un torent puternic brusc în regiune. Ei au susținut că autoritățile le-au pus viețile în pericol prin eliberarea apei fără vreun avertisment și prin eșecul de a menține canalul râului, și că nu a existat niciun răspuns judiciar adecvat. Curtea a reținut că Rusia nu și-a respectat obligația pozitivă de a-i proteja pe reclamanți prin prisma aspectului substanțial al articolului 2. Ea a mai reținut că a existat o încălcare a articolului 2 sub aspect procedural, de vreme ce soluția judiciară nu a asigurat răspunderea deplină a oficialilor sau a autorităților responsabile. Au mai existat încălcări ale articolelor 8 și 1 din Protocolul nr. 1 (protecția proprietății), de vreme ce oficialii și autoritățile responsabile nu au întreprins nimic din perspectiva competenței lor de a proteja drepturile reclamanților în baza acestor prevederi. Totuși, nu a existat nicio încălcare a articolului 13 (dreptul la un remediu efectiv), de vreme ce reclamanții au putut iniția proceduri civile pentru a solicita compensații, iar dreptul rus permitea intentarea de proceduri penale.

3. Drepturile implicate

În *Guerra și alții v. Italia*, nr. 14967/89, 19 februarie 1998, reclamanții locuiau lângă o uzină chimică producătoare de fertilizatori. În trecut au avut loc accidente din cauza proastei funcționări, cel mai grav producându-se în 1976, atunci când o explozie a permis scurgerea mai multor tone de carbonat de potasiu și o soluție de bicarbonat, care conținea trioxidă arsenică. Reclamanții s-au plâns, în special, că

lipsa unor măsuri practice de reducere a nivelului de poluare și pericolele de accidente majore le-au încălcat dreptul la respectarea vieții și integritatea fizică. Aceștia s-au mai plâns că eșecul autorităților relevante de a informa publicul despre pericole și despre procedurile care trebuie urmate în eventualitatea unui accident major le-au încălcat dreptul la libertatea de informație. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8 din Convenție, constatând faptul că statul italian nu și-a îndeplinit obligația de a proteja dreptul reclamantilor la respectarea vieții lor private și de familie. Ea a reiterat, în special, că poluarea de mediu severă poate afecta bunăstarea persoanelor și le poate împiedica să se bucure de locuințele lor de o manieră în care le afectează viața privată și de familie. În acest caz, reclamantii au așteptat exact până la încetarea producerii de fertilizatori, în 1994, informațiile esențiale care le-ar fi permis să evalueze riscurile prin care puteau trece ei și familiile lor în cazul în care continuau să locuiască într-un orașel expus, în mod special, la pericol, în eventualitatea unui accident la uzină. Având în vedere concluzia ei, potrivit căreia a existat o încălcare a articolului 8, Curtea a considerat lipsit de necesitate să analizeze cazul și pe baza articolului 2 (dreptul la viață) din Convenție.

În *Roche v. Regatul Unit* [MC], nr. 32555/96, 19 octombrie 2005, reclamantul a fost eliberat din Armata Britanică. După 20 de ani, acesta a început să sufere de tensiune arterială înaltă, iar apoi de hipertensiune, bronșită și astm bronșic. Acesta a fost înregistrat ca invalid și a susținut că problemele sale de sănătate au constituit rezultatul participării sale la testele cu muștar și cu gaz paralizant efectuate de Armată. Reclamantul s-a plâns, în special, că nu a avut acces la toate informațiile relevante și adecvate care să-i permită să evalueze riscurile acelor teste. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8 din Convenție, constatând că Regatul Unit nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a-i acorda reclamantului accesul la informații, care i-ar fi permis să evalueze riscurile testelor. Curtea a observat, în special, că o persoană ca reclamantul, care a urmărit în mod constant o asemenea dezvoltare independent de orice litigiu nu ar trebui să fie obligată să se judece pentru a obține dezvoltarea.

În *Tătar v. Romania*, nr. 67021/01, 27 ianuarie 2009, reclamantii s-au plâns, în special, că procesul (care implica utilizarea cianurii de sodiu în aer liber) utilizat de o companie în activitatea ei de extragere a aurului dintr-o mină, aproape de casa lor, le-a pus viețile în pericol. În ianuarie 2000 a avut loc un accident de mediu la situl care elibera apă contaminată cu cianură în mediul înconjurător. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8 din Convenție, constatând că autoritățile române nu și-au respectat obligația de a evalua în mod satisfăcător riscurile pe care le putea presupune mina și să întreprindă măsurile potrivite pentru a-i proteja pe cei vizați. Curtea a reamintit, în special, că poluarea putea interfera cu viața privată și de familie a unei persoane prin prejudicierea bunăstării acesteia și că statul avea obligația de a asigura protecția cetățenilor săi prin reglementarea autorizării, a stabilirii, a funcționării, a siguranței și a monitorizării activităților industriale, în special a activităților periculoase pentru mediu și pentru sănătatea omului. Ea a notat în continuare că, în lumina a ceea ce se cunoștea, în mod curent, despre acel subiect,

reclamanții nu au demonstrat existența unei legături cauzale între expunerea la cianura de sodiu și astm. Ea a observat că lipsa certitudinii cu privire la cunoașterea științifică și tehnică nu putea justifica vreo întârziere din partea statului la adoptarea de măsuri efective și proporționale. Curtea a mai subliniat că autoritățile trebuiau să asigure accesul publicului la concluziile anchetei și ale studiilor, reiterând că statul avea obligația de a garanta dreptul membrilor publicului de a participa la procesul de luare a deciziilor privind chestiunile de mediu.

Vezi, de asemenea, *Giacomelli v. Italia*, nr. 59909/00, 2 noiembrie 2006.

Brincat și alții v. Malta, nr. 60908/11, 62110/11, 62129/11, 62312/11 și 62338/11, 24 iulie 2014, a vizat un număr de muncitori de pe un șantier naval care au fost expuși la azbest, fapt care a condus la probleme legate de această substanță. Reclamanții s-au plâns, în special, de expunerea rudei lor decedate la azbest și de eșecul Guvernului maltez de a-i proteja de consecințele fatale ale acestuia. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 2 (dreptul la viață) din Convenție în privința rudei care a decedat și o încălcare a articolului 8 în privința restului reclamanților. Ea a reținut, în special, că, având în vedere gravitatea pericolului pe care îl prezenta azbestul, și în ciuda marjei de apreciere lăsate statelor pentru a decide cum să administreze asemenea riscuri, Guvernul maltez nu și-a respectat obligațiile pozitive în baza Convenției de a legifera și de a întreprinde alte măsuri practice pentru a se asigura că reclamanții erau protejați în mod adecvat și informați despre riscul la adresa sănătății și a vieților lor. Într-adevăr, cel puțin de la începutul anilor 1970, Guvernul maltez a devenit conștient sau trebuia să cunoască faptul că muncitorii de pe șantierul naval puteau suferi consecințele care rezultau din expunerea la azbest și, cu toate acestea, nu a întreprins măsuri pozitive pentru a combate riscul până în 2003.

4. Poluarea

În *Lopez Ostra v. Spania*, nr. 16798/90, 9 decembrie 1994, în orașelul reclamantei existau mai multe fabrici de piele. Aceasta s-a plâns de inactivitatea autorităților municipale în privința neplăcerilor (mirosuri, zgomot și fum poluant) provocate de fabrica de tratare a deșeurilor situată la câțiva metri de casa ei, care au condus la apariția unor probleme de sănătate (articolul 8). Reclamanta a mai susținut că aceste chestiuni erau atât de grave și că i-au provocat asemenea tulburări, încât puteau fi considerate, în mod rezonabil, ca echivalând cu un tratament degradant (articolul 3). Chiar dacă reclamantul s-a mutat, de atunci, din acea locuință și fabrica de tratare a deșeurilor s-a închis, Curtea a recunoscut faptul că familia reclamantului a avut de suferit ani la rând, dat fiind faptul că a locuit alături de aceasta. De vreme ce poluarea intensă poate avea un impact asupra bunăstării persoanei și o poate împiedica să se bucure de locuința sa, s-a constatat încălcarea dreptului la viață privată și de familie. Totuși, condițiile suferite nu au echivalat cu un tratament degradant, astfel încât nu a avut loc o încălcare a articolului 3.

În *Hatton și alții v. Regatul Unit* [MC], nr. 36022/97, 8 iulie 2003, reclamanții, toți locuitori sau foști locuitori din apropierea aeroportului Heathrow, au susținut că

politica Guvernului Regatului Unit privind zborurile de noapte din aeroportul Heathrow le-a încălcat drepturile în baza articolului 8 din Convenție. Aceștia s-au plâns, în special, că sănătatea lor a avut de suferit din cauza întreruperilor regulate ale somnului, provocate de avioanele care zburau noaptea. În acest caz, Curtea a observat că responsabilitatea statului în cazurile legate de mediu se poate naște dintr-un eșec de a reglementa industria privată de o manieră care asigură respectul adecvat al drepturilor garantate de articolul 8 din Convenție. Totuși, Marea Cameră a reținut că nu a existat nicio încălcare a articolului 8 din Convenție, constatând, în special, că Regatul Unit nu și-a depășit marja de apreciere prin eșecul de a asigura un echilibru corect între dreptul persoanelor afectate prin acele reglementări la respectarea vieții lor private și de familie și interesele opuse ale altora și ale comunității ca întreg. Curtea a reținut că exista un interes economic de menținere a serviciului deplin al zborurilor de noapte, că doar un mic procent de persoane au suferit din cauza zgomotului, că prețurile la locuințe nu au scăzut și că reclamanții se puteau muta în altă parte fără pierderi financiare.

În *Dubetska și alții v. Ucraina*, nr. 30499/03, 10 februarie 2011, reclamanții s-au plâns că sănătatea lor, casa și mediul de trai le-au fost afectate ca rezultat al exploatării unei mine care opera în apropiere. Aceștia s-au plâns că autoritățile ucrainene nu au făcut nimic pentru a remedia situația. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8 din Convenție, pe baza faptului că autoritățile ucrainene cunoșteau despre efectele adverse pentru mediu ale minei și ale fabricii, însă nu i-au mutat pe reclamanți, nici nu a identificat o soluție pentru a diminua poluarea la nivele mai sigure. Mai mult, în ciuda încercărilor de a-l pedepsi pe proprietarul fabricii și de a duce la bun sfârșit mutarea reclamanților, autoritățile nu au identificat o soluție efectivă pentru situație timp de 12 ani. Curtea a mai reținut că, prin constatarea existenței unei încălcări a articolului 8, ea a stabilit obligația Guvernului ucrainean de a întreprinde măsurile adecvate pentru remedierea situației.

Vezi, de asemenea, *Fadeyeva v. Rusia*, nr. 55723/00, 9 iunie 2005 și *Ledyayeva și alții v. Rusia*, nr. 53157/99, 53247/99, 53695/00 și 56850/00, 26 octombrie 2006.

Di Sarno și alții v. Italia, nr. 30765/08, 10 ianuarie 2012 a vizat starea de urgență în legătură cu colectarea, tratarea și evacuarea gunoiului pentru o perioadă de cinci luni în care gunoiul a rămas pe străzi. Reclamanții s-au plâns că, prin omisiunea de a lua măsurile necesare pentru a asigura funcționarea adecvată a serviciului public de colectare a gunoiului și prin implementarea unor politici legislative și administrative inadecvate, statul a provocat un prejudiciu serios mediului în regiunea lor și le-a pus în pericol viețile și sănătatea. Curtea a reținut că, de vreme ce colectarea, tratarea și evacuarea gunoiului constituiau activități periculoase, statul avea o obligație de a adopta măsuri de siguranță și de mediu rezonabile și adecvate. În acest caz, a existat o încălcare a aspectului substanțial al articolului 8. Statul italian nu a putut asigura funcționarea adecvată a serviciului de colectare, tratare și evacuare a gunoiului o perioadă mare de timp, fapt care a condus la încălcarea dreptului reclamantului la respectarea vieții sale private și a domiciliilor lor. Eșecul acesta nu putea fi justificat

prin teoria marjei de apreciere. Totuși, nu a existat nicio încălcare a articolului 8 sub aspectul său procedural: guvernul a comandat și publicat rapoarte care informau rezidenții despre posibilele riscuri de continuare a traiului în acea zonă. În fine, Curtea a constatat existența unei încălcări a articolului 13 (dreptul la un remediu efectiv), dată fiind lipsa de remedii efective în sistemul juridic italian care să permită redresarea pentru prejudiciul suferit.

În *Jugheli și alții v. Georgia*, nr. 38342/05, 13 iulie 2017, cererea a fost formulată de trei cetățeni georgieni, care s-au plâns că o centrală termică situată în proximitatea locuințelor lor le pune în pericol sănătatea și bunăstarea. Centrala “Tboelectrocentrali” era situată la aproximativ patru metri de blocul de apartamente în care reclamanții locuiau, în Tbilisi. Centrala a început să funcționeze inițial în 1939 și, potrivit reclamanților, deși funcționa, posibilele activități periculoase ale ei nu erau supuse reglementărilor relevante, urmare a cărui fapt aceasta polua aerul, afectându-le sănătatea și bunăstarea. Toate cererile lor de acordare a compensațiilor formulate în fața tribunalelor georgiene au fost respinse. Curtea a reținut că statul a eșuat să-i protejeze de poluarea centralei și a încălcat, ca atare, articolul 8.

Recent, în *Cordella și alții v. Italia*, nr. 54414/13 și 54264/15, 24 ianuarie 2019, 180 de reclamanți s-au plâns de efectele emisiilor toxice ale oțelăriilor Ilva din Taranto asupra mediului și sănătății lor. Curtea a constatat existența unei încălcări a articolului 8 și, în mod esențial, a dispus ca statul reclamat să organizeze o asanare a mediului natural afectat. Curtea a constatat existența unei alte încălcări a articolului 13, dată fiind persistența unei situații de poluare a mediului care pune în pericol sănătatea reclamanților și, mai general, pe cea a întregii populații care locuia în zonele de risc. În fine, Curtea a considerat că acești reclamanți nu au avut la dispoziție un remediu efectiv care să le permită să-și prezinte în fața autorităților cererile referitoare la faptul că era imposibil să obțină măsuri de securizare a decontaminării zonelor relevante.

C. Știință și tehnologie⁹

Progresul făcut în domeniul tehnologiei și al științei este fără de precedent în întreaga viață a Convenției. Continuă să aibă loc evoluții semnificative și cu o frecvență crescândă. În această arie, Curții i se cere adesea să aibă în vedere evoluții tehnice complexe, cum ar fi cazurile interceptării informațiilor și alte cazuri care nasc considerente etice sensibile, de exemplu, în legătură cu procrearea artificială. Curtea a trebuit să interpreteze noțiunea de “corespondență”, prevăzută de articolul 8 din Convenție, ca incluzând e-mailuri, chiar dacă Internetul și e-mailul nu existau la data redactării Convenției. Mai mult, Curtea a examinat chestiuni privind accesul la informații și libertatea de exprimare pe Internet (articolul 10), monitorizarea

⁹ Vezi Fișa tematică a Curții privind Noile tehnologii
https://www.echr.coe.int/Documents/FS_New_technologies_ENG.pdf

comunicațiilor electronice private și accesul la conținutul lor, inclusiv într-un cadru de muncă (articolul 8), și chiar dreptul la educație cu utilizarea unor instrumente digitale de comunicare (articolul 2 din Protocolul nr. 1).

1. Internetul

a) Libertatea de exprimare pe Internet

În *Ahmet Yildirim v. Turcia* [MC], nr. 3111/10, 18 martie 2013, un tribunal a hotărât că blocheze accesul pe un site Google care insulta memoria unui Președinte turc. Ca urmare a pronunțării hotărârii, a fost blocat accesul la toate celelalte site-uri găzduite de acest serviciu. Reclamantul s-a plâns că nu putea să-și acceseze propriul site, fără legătură cu chestiunea, din cauza acestei măsuri. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 10, constatând că efectele măsurii în discuție au fost arbitrare, iar controlul judiciar al blocării accesului a fost insuficient pentru prevenirea abuzurilor. Curtea a notat că Internetul a devenit unul din mijloacele principale de exercitare a dreptului la libertatea de exprimare și la informare. Curtea a mai reiterat, în special, că restrângerea accesului la o sursă de informare era compatibilă cu Convenția doar dacă exista un cadru juridic strict care să reglementeze întinderea interdicției sau care să acorde garanția controlului judiciar pentru a preveni posibilele abuzuri.

În *Delfi A.S. v. Estonia*, nr. 64569/09, 16 iunie 2015, reclamanta era o societate estoniană cu răspundere limitată, care deținea unul din cel mai mare site de știri din țară. Aceasta a publicat un articol referitor la o companie de transport pe apă care și-a schimbat ruta, provocând spargerea gheții acolo unde erau planificate conexiuni mai ieftine și mai rapide. Articolul a avut parte de un număr mare de postări ofensive și de amenințări în adresa companiei de transport pe apă și a proprietarului ei. Proprietarul companiei a acționat în judecată Delfi și a câștigat procesul în iunie 2008. Tribunalul estonian a reținut că comentariile erau defăimătoare și că Delfi era răspunzătoare pentru acestea. Bazându-se pe articolul 10, Delfi s-a plâns că tribunalele civile estoniene au găsit-o răspunzătoare pentru comentariile scrise de cititorii săi. Marea Cameră a considerat că comentariile ofensive postate pe portalul de știri al Delfi, care echivalau cu un discurs al urii sau cu incitare la violență, nu se bucurau de protecția articolului 10 și, deci, nu era incidentă libertatea de exprimare a autorilor comentariilor. În continuare, Curtea a observat că Delfi nu avea un control suficient asupra portalului, în afară de cel al furnizorului serviciului pur tehnic, pasiv. Mai mult, pașii întreprinși de Delfi pentru a preveni sau pentru a înlătura comentariile defăimătoare publicate au fost insuficiente. Curtea a reținut că constatarea tribunalelor estoniene privind răspunderea Delfi a constituit o restricționare justificată și proporțională a libertății de exprimare a portalului. Prin urmare, nu a existat nicio încălcare a articolului 10 din Convenție.

Cengiz și alții v. Turcia, nr. 48226/10 și 14027/11, 1 decembrie 2015, a vizat blocarea totală a accesului la YouTube, un site care le permite utilizatorilor să trimită, să privească și să publice clipuri video. Reclamanții s-au plâns de încălcarea dreptului lor de a primi și comunica informații și idei. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 10, constatând că ingerința care a rezultat din aplicarea prevederii imputate a legii în discuție nu satisfacea exigența legalității în baza Convenției și că reclamanții nu s-au bucurat de un grad suficient de protecție. Curtea a mai observat că YouTube reprezenta o platformă unică, care permitea transmiterea unor informații de interes precis, în special care țineau de chestiuni politice și sociale, precum și apariția jurnalismului cetățenesc. Curtea a mai reținut că nu exista nicio prevedere în lege care să le permită tribunalelor naționale să impună un ordin de blocare generală a Internetului, în acest caz a platformei YouTube, din cauza unei părți din conținutul său.

Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete și Index.hu Zrt v. Ungaria, nr. 22947/13, 2 februarie 2016, a vizat răspunderea unui organism de autogestionare a furnizorilor de informații pe Internet și un portal de știri de pe Internet pentru comentariile vulgare și ofensive postate pe site-ul lor. Reclamanții s-au plâns de hotărârile tribunalelor maghiare pronunțate împotriva lor, care îi obligau să modereze conținutul comentariilor făcute de cititori pe site-urile lor, susținând că acest fapt afecta esența liberei exprimări pe Internet. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 10. Ea a reiterat, în special, că, deși nu erau editorii comentariilor în sens tradițional, portalurile de știri de pe internet trebuiau să-și asume, în principiu, obligații și responsabilități. Totuși, Curtea a considerat că tribunalele maghiare nu au efectuat, atunci când au decis cu privire la noțiunea de răspundere în cazul reclamanților, un exercițiu de punere în balanță adecvat între drepturile concurente implicate, și anume între dreptul reclamanților la libertatea de exprimare și dreptul site-urilor de imobiliare la respectarea reputației lor comerciale.

b) Accesul la informații pe Internet

Accesul la internet pentru deținuți a făcut, de asemenea, obiectul încălcărilor articolului 10. În *Kalda v. Estonia*, nr. 17429/10, 19 ianuarie 2016, un deținut s-a plâns de refuzul autorităților de a-i acorda acces la trei site-uri de Internet, conținând informații cu caracter juridic, administrate de stat și de Consiliul Europei. Reclamantul s-a plâns că interdicția din dreptul estonian de accesare a unor site-uri precise i-a încălcat dreptul de a primi informații prin Internet și l-a împiedicat să efectueze o cercetare cu caracter juridic pentru procedurile din fața unui tribunal, la care era parte. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 10, constatând că refuzul de a-i acorda reclamantului acces la informațiile cu caracter juridic i-a încălcat dreptul de a primi informații. Curtea a notat că statele contractante nu sunt obligate să le permită deținuților accesul la Internet. Ea a reținut, totuși, că dacă un stat dorea să le asigure deținuților accesul, așa cum era cazul Estoniei, acesta trebuia

să ofere motive pentru refuzul accesului la site-uri precise. În circumstanțele precise ale cazului reclamantului, motivele, și anume securitatea și implicațiile financiare, nu au fost suficiente să justifice ingerința în dreptul său de a primi informații.

Mai recent, accesul la internet a făcut obiectul unui caz privind dreptul la educație. În *Mehmet Reşit Arslan și Orhan Bingöl v. Turcia*, nr. 47121/06, 13988/07 și 34750/07, 18 iunie 2019, reclamantii, care au fost condamnați cu pedeapsa închisorii pe viață pentru apartenența la o organizație armată ilegală, s-au plâns că au fost împiedicați să utilizeze un computer și să acceseze internetul. Ei au susținut că aceste resurse au fost esențiale pentru a-și continua educația superioară și pentru a-și îmbunătăți cunoștințele generale. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 2 din Protocolul nr. 1 (dreptul la educație). Ea a reținut că tribunalele naționale nu au asigurat un echilibru corect între dreptul reclamantilor la educație, pe de o parte, și imperativele de ordine publică, pe de altă parte.

2. Retenția datelor cu caracter personal

Au fost constatate încălcări ale articolului 8 cu privire la mai multe tipuri de date cu caracter personal. Reclamantul din *Malone v. Regatul Unit*, nr. 8691/79, 2 august 1984, a fost acuzat de comiterea unui număr de infracțiuni referitoare la deținerea incorectă a unor bunuri furate. Cererea a vizat interceptarea comunicărilor sale poștale și telefonice de către sau din partea poliției, și monitorizarea convorbirilor sale telefonice. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8, atât cu privire la interceptarea convorbirilor telefonice, cât și cu privire la scurgerea înregistrărilor de către poliție, pentru că acestea nu au fost prevăzute de lege. În *Rotaru v. România [MC]*, nr. 28341/95, 4 mai 2000, reclamantul s-a plâns că era imposibil să dezmință ceea ce acesta susținea că reprezentau informații neadevărate dintr-un dosar păstrat în privința acestuia de către serviciul român de informație (SRI). Acesta a fost condamnat la un an închisoare în 1948 pentru că ar fi exprimat critici la adresa regimului comunist. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8, constatând că reținerea și utilizarea de către SRI a informațiilor despre viața privată a reclamantului nu a fost prevăzută de lege. Curtea a observat că informațiile cu caracter public pot intra în câmpul de aplicare a vieții private atunci când sunt colectate în mod sistematic și stocate în dosare deținute de către autorități. Ea a mai notat că nici o prevedere din dreptul național nu definea procedura care trebuia urmată pentru colectarea și stocarea datelor. În acest caz Curtea a mai reținut că a mai existat o încălcare a articolului 13 (dreptul la un remediu efectiv) din Convenție pentru că a fost imposibil pentru reclamant să conteste stocarea datelor sau să dezmință adevărul informațiilor.

P.G. și J.H. v. Regatul Unit, nr. 44787/98, 25 septembrie 2001 a vizat, în special, înregistrarea vocilor reclamantilor, ca urmare a arestului lor bazat pe suspiciunea că vor comite o tâlhărie. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8 cu privire

la utilizarea dispozitivelor ascunse de ascultare. Notând că nu a existat niciun sistem normativ de reglementare a utilizării dispozitivelor ascunse de ascultare de către poliție, Curtea a reținut că ingerința în dreptul reclamanților în dreptul la viața privată nu a fost prevăzută de lege.

S. și Marper v. Regatul Unit [MC], nr. 30562/04 și 30566/04, 4 decembrie 2008, a vizat rețenția nedefinită într-o bază de date a amprentelor reclamanților, a mostrelor de celule și a profilelor ADN după ce au fost încetate procedurile penale împotriva lor printr-o achitare într-un caz și printr-o scoatere de sub urmărire penală într-un alt caz. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8, constatând că rețenția datelor a constituit o ingerință disproporționată în dreptul reclamanților la respectarea vieții private și nu putea fi considerată necesară într-o societate democratică. Curtea a considerat, în special, că utilizarea tehnicilor științifice moderne în sistemul justiției penale nu putea fi permisă cu orice cost și fără punerea atentă în balanță a posibilelor beneficii ale utilizării extinse a unor asemenea tehnici cu interesele importante care țin de viața privată. Curtea a notat că “consensul puternic existent în rândul statelor membre în această privință are o importanță considerabilă și limitează marja de apreciere lăsată statului reclamat în evaluarea limitelor permisibile ale ingerinței în viața privată, în acest domeniu. Curtea consideră că orice stat care pretinde la un rol de pionier în dezvoltarea noilor tehnologii poartă o răspundere specială pentru atingerea echilibrului corect în această privință” (§ 112). În fine, Curtea a interpretat articolul 8 în sensul în care include protecția de distrugere a datelor cu caracter personal.

În *L.H. v. Letonia*, nr. 52019/07, 29 aprilie 2014, reclamantul s-a plâns, în special, că acțiunea de colectare a datelor sale medicale cu caracter personal de către o agenție statală fără consimțământul ei i-a încălcat dreptul la respectarea vieții private. Curtea a reamintit despre importanța protecției datelor medicale pentru exercițiul dreptului persoanei la respectarea vieții private. Ea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8, constatând că legea aplicabilă nu indica cu o claritate suficientă marja discreției acordate autorităților competente și modul de exercitare a acesteia. Curtea a notat, în special, că dreptul leton nu limita în niciun mod sfera datelor private care puteau fi colectate de către Agenția statală, fapt care a condus la colectarea de date medicale cu privire la reclamant, referitoare la o perioadă de șapte ani, fără deosebire și fără vreo evaluare anterioară a caracterului posibil decisiv, relevant sau important pentru realizarea scopului urmărit prin ancheta în discuție.

Monitorizarea utilizării calculatorului unui angajat poate constitui o încălcare a articolului 8, ca în cazul *Bărbulescu v. Romania* [MC], nr. 61496/08, 5 septembrie 2017. Acest caz a vizat decizia unei companii private de a concedia un angajat (reclamantul) după monitorizarea convorbirilor sale electronice și după accesarea conținutului acestora. Reclamantul s-a plâns că decizia angajatorului său s-a bazat pe o încălcare a intimității sale și că tribunalele naționale nu i-au protejat dreptul la

respectarea vieții sale private și a corespondenței. Marea Cameră a reținut că a existat o încălcare a articolului 8, constatând că autoritățile române nu au asigurat un echilibru corect între interesele în discuție. În special, tribunalele naționale nu au stabilit dacă reclamantul a primit o notificare anterioară de la angajatorul său cu privire la posibilitatea ca convorbirile sale să fie monitorizate; Acestea nu au analizat nici faptul că reclamantul nu a fost informat despre natura sau despre întinderea monitorizării, ori despre gradul de intruziune în viața sa privată și în corespondență.

În *Ben Faiza v. Franța*, nr. 31446/12, 8 februarie 2018, au fost aplicate măsuri de supraveghere în privința reclamantului în cadrul unei anchete penale referitoare la implicarea sa în infracțiuni legate de traficul de droguri. Reclamantul a susținut că aceste măsuri (instalarea unui dispozitiv de localizare geografică în vehiculul său și ordinul unui tribunal emis în privința unui operator de telefonie mobilă de a obține înregistrările apelurilor telefonice făcute și primite, împreună cu semnalele telefoanelor sale, permițând astfel urmărirea subsecventă a deplasărilor sale) au constituit o ingerință la respectarea dreptului său la viață privată. Curtea a reținut că a existat o încălcarea articolului 8 cu privire la localizarea geografică a vehiculului reclamantului prin GPS, constatând că dreptul francez nu prevedea cu suficientă claritate în ce măsură erau îndreptățite autoritățile să-și utilizeze competența discreționară. Așadar, reclamantul nu s-a bucurat de protecția minimă acordată de preeminența dreptului într-o societate democratică. Curtea a mai reținut că nu a existat o încălcare a articolului 8 în privința ordinului tribunalului emis față de operatorul de telefonie mobilă pentru a obține lista semnalelor mobile de pe telefonul reclamantului pentru urmărirea subsecventă a deplasărilor sale. Ordinul Curții a constituit o ingerință în viața privată a reclamantului, însă a fost prevăzută de lege. Mai mult, ordinul a urmărit să stabilească adevărul în contextul procedurilor penale și a fost conform, astfel, cu scopurile legitime ale prevenirii dezordinii sau comiterii de infracțiuni. Curtea a mai considerat că măsura a fost necesară într-o societate democratică pentru că a urmărit să combată o operațiune majoră de trafic de droguri.

3. Interceptarea convorbirilor

Cazul *Roman Zakharov v. Rusia*, nr 47143/06, 4 decembrie 2015, a vizat sistemul de interceptare secretă a convorbirilor purtate pe telefonul mobil în Rusia. Reclamantul, redactor-șef al unei companii editoriale, s-a plâns în special de faptul că operatorii de telefonie mobilă din Rusia erau obligați prin lege să instaleze echipamente care le permiteau agențiilor de securitate să efectueze activități operaționale de percheziție și că nu existau garanții suficiente în dreptul rus. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8, constatând că prevederile juridice ruse care guvernau interceptarea comunicărilor nu ofereau garanții adecvate și efective împotriva arbitrariului și împotriva riscului de abuz. Curtea a notat că “în special acolo unde este exercitată în secret o competență acordată executivului, riscurile arbitrariului sunt evidente. Prin urmare, este esențial să existe reguli clare

și detaliate privind interceptarea conversațiilor telefonice, în special de vreme ce tehnologia disponibilă devine, în mod continuu, tot mai sofisticată. Dreptul național trebuie să fie suficient de clar pentru a le oferi cetățenilor indicii adecvate privind circumstanțele în care autoritățile publice sunt competente să recurgă la asemenea măsuri” (§ 229).

Mai mult, efectivitatea remediilor disponibile pentru a contesta interceptarea convorbirilor a fost subminată de faptul că acestea erau disponibile doar persoanelor care puteau prezenta probe ale interceptării și că obținerea unor asemenea probe era imposibilă în absența vreunui sistem de notificare și a posibilității de accesare a informației despre interceptare.

4. Supravegherea în masă

În *Szabó și Vissy v. Ungaria*, nr. 37138/14, 12 ianuarie 2016, reclamantii s-au plâns că puteau fi supuși unor măsuri intruzive nejustificate și disproporționate permise de cadrul legal maghiar privind supravegherea secretă în scopuri de securitate națională, fapt care îi supunea la un abuz. Curtea a reținut că a existat o încălcare a articolului 8. Ea a acceptat că era o consecință naturală a formelor terorismului din prezent ca guvernele să recurgă la tehnologii de ultimă oră, inclusiv la monitorizarea masivă a convorbirilor, în vederea evitării incidentelor obstructive. Totuși, Curtea nu a fost convinsă că legislația în discuție oferea garanții suficiente pentru evitarea abuzului. Ea a notat că “Date fiind evoluțiile tehnologice ... ingerințele posibile în email, telefonul mobil și serviciile de Internet, ca și cele ale supravegherii în masă, atrag și mai mult protecția Convenției în materie de viață privată” (§ 53). În special, întinderea măsurilor putea include, practic, orice persoană din Ungaria, cu tehnologii noi care îi permiteau Guvernului să intercepteze cantități mari de date, chiar și pe cele care priveau persoane din afara sferei originale de operare. Mai mult, dispunerea unor asemenea măsuri avea loc în totalitate în sfera executivului și fără o evaluare a caracterului strict necesar al interceptării convorbirilor, precum și fără vreo măsură efectivă de remediere, ca să nu mai vorbim de remediul judiciar. Curtea a mai reținut că nu a existat nicio încălcare a articolului 13 (dreptul la un remediu efectiv) din Convenție, coroborat cu articolul 8, reiterând că articolul 13 nu putea fi interpretat ca impunând un remediu împotriva dreptului național al statului.

În *Big Brother Watch și alții v. Regatul Unit*, nr. 58170/13, 62322/14 și 24960/15, 13 septembrie 2018, (un caz pendinte în fața Marii Camere), cererile au fost formulate după dezvăluirea de către Edward Snowden (un fost contractor al Agenției de Securitate Națională a SUA) despre programele de supraveghere și despre comunicarea informațiilor dintre SUA și Regatul Unit. Cazul vizează cereri formulate de jurnaliști, persoane private și organizații de protecție a drepturilor omului cu privire la trei regimuri de supraveghere diferite: (1) interceptarea în masă a convorbirilor; (2) comunicarea informațiilor către guvernele străine; și (3)

obținerea de informații privind convorbirile de a furnizorii de servicii în comunicații. Cererile au fost fundamentate pe articolele 8, 6, 10 și 14.

Un alt caz pendinte în fața Marii Camere privind chestiunea interceptării în masă a convorbirilor este *Centrum för rättvisa v. Suedia*, nr. 35252/08, 19 iunie 2018. În acest caz, fundația reclamantă consideră, în special, că există un risc ca convorbirile purtate prin intermediul telefoanelor mobile să fi fost sau să fie interceptate și examinate prin intermediul semnalelor *intelligence*.

5. Biotehnologia

În *Evans v. Regatul Unit* [MC], nr. 6339/05, 10 aprilie 2007, reclamanta, care suferea de cancer ovarian, a apelat la o procedură de fertilizare in-vitro (IVF) cu partenerul ei de atunci, înainte de a-i fi îndepărtate ovarele. Au fost creați embrioni și plasați într-o bancă. Atunci când relația de cuplu a luat sfârșit, fostul ei partener și-a retras consimțământul pentru utilizarea embrionilor. Dreptul național cerea distrugerea ovulelor. Reclamanta s-a plâns că acest fapt o împiedica să aibă un copil cu care să aibă o legătură genetică. Curtea a reținut că problema începutului dreptului la viață ținea de marja de apreciere a statului. Marea Cameră a reținut că embrionii creați de către reclamantă și fostul ei partener nu aveau un drept la viață, prin urmare, ea a reținut că nu a existat o încălcarea a articolului 2. Marea Cameră a considerat că “având în vedere lipsa unui consens european în această privință, faptul că normele naționale erau clare și accesibile reclamantului și faptul că acestea asigurau un echilibru corect între interesele concurente nu conduceau la încălcarea articolului 8 din Convenție”.

În *S.H. și alții v. Austria* [MC], nr. 57813/00, 3 noiembrie 2011, două cupluri de austrieci au dorit să conceapă un copil prin FIV (*in vitro*). Un cuplu avea nevoie de utilizarea spermei de la un donator, iar celălalt, de ovule donate. Dreptul austriac interzice, în general, utilizarea spermei pentru FIV și donarea de ovule. Curtea a notat că, deși a existat o tendință vizibilă în toată Europa în favoarea autorizării donării de gameți pentru fertilizarea in vitro, consensul emergent era încă în curs de dezvoltare și nu se baza pe principii juridice stabilite. Legislatorul austriac a încercat, între altele, să evite posibilitatea ca două femei să pretindă că sunt mama biologică a aceluiși copil. Acesta a abordat cu atenție o problemă controversată care ridică întrebări etice complexe și nu le interzicea persoanelor să plece în străinătate pentru tratamentul infertilității. Curtea a conchis că nu a existat nicio încălcare a articolului 8. Totuși, ea a subliniat importanța de a ține cont de evoluția științifică și juridică rapidă în domeniul procreării artificiale.

În *Parrillo v. Italia* [MC], no. 46470/11, 27 august 2015, o interdicție în baza legii italiene „nr. 40/2004”, a împiedicat reclamanta să doneze embrionii obținuți dintr-o fertilizare in vitro în scopul cercetărilor științifice. Invocând încălcarea articolului 1 Protocolul nr. 1 (dreptul la proprietate), reclamanta s-a plâns că s-a aflat în

imposibilitatea de a dona embrionii săi în scopul cercetărilor științifice și că a fost obligată să-i păstreze într-o stare de crioconservare până la moartea lor. De asemenea, reclamanta a considerat că interdicția a constituit o încălcare a drepturilor ei în baza articolului 8. Curtea, care a fost chemată pentru prima dată să se pronunțe asupra unei asemenea chestiuni, a declarat că articolul 8 era aplicabil în acest caz sub aspectul „vieții private”, pentru că embrionii în cauză conțineau materialul genetic al reclamantei și, în consecință, reprezentau o parte componentă a identității ei. Curtea a considerat de la bun început că Italiei urmează să i se acorde o marjă largă de apreciere cu privire la această chestiune sensibilă, dată fiind lipsa unui consens european și a textelor internaționale cu privire la acest subiect. Constatând, în sfârșit, că nu a existat nicio dovadă că partenerul decedat al reclamantei ar fi dorit să doneze embrionii pentru o cercetare științifică, Curtea a conchis că interdicția în cauză a fost necesară într-o societate democratică. În consecință, Curtea a considerat că nu a existat nicio încălcare a articolului 8. În ceea ce privește articolul 1 din Protocolul nr. 1, Curtea a considerat că acesta nu este aplicabil cazului, pentru că embrionii umani nu pot fi reduși la statutul de „bunuri” în sensul acestei dispoziții.

6. Mamele-surogat

Cazurile *Menesson și alții v. Franța*, nr. 65192/11, 26 iunie 2014, și *Labassee v. Franța*, nr. 65941/11, 26 iunie 2014, au vizat refuzul de a recunoaște din punct de vedere juridic relația părinte-copil, în Franța, care a fost stabilită juridic în Statele Unite, între copiii născuți ca urmare a tratamentului surogat și cuplurile care au parcurs acest tratament. Reclamanții s-au plâns că nu au putut obține, în Franța, recunoașterea relațiilor părinte-copil care s-au stabilit legal în străinătate. În ambele cazuri, Curtea a considerat că nu a existat nicio încălcare a articolului 8 cu privire la dreptul reclamanților la respectarea vieții lor de familie. Cu toate acestea, în ambele cazuri s-a constatat că a avut loc o încălcare a articolului 8 cu privire la dreptul copiilor la respectarea vieții lor private. Aceasta a considerat că contradicția recunoașterii dintre Statele Unite și Franța a subminat identitatea copiilor. De asemenea, Curtea a notat că jurisprudența excludea complet stabilirea unei relații juridice între copiii născuți ca urmare a tratamentului legal de maternitate-surogat în străinătate și tatăl lor biologic. Acest fapt depășea marja largă de apreciere acordată statelor în sfera deciziilor referitoare la mamele-surogat.

Cazul *Paradiso și Campanelli c. Italia* [MC), nr. 25358/12, 24 ianuarie 2017, cu privire la plasarea în grija serviciilor de asistență socială a unui copil de nouă luni care fusese născut în Rusia, în urma unui contract de surogat gestațional încheiat cu o femeie de origine rusă și un cuplu de italieni (reclamanții), din cauza lipsei unei relații biologice. Reclamanții s-au plâns, în special, cu privire la îndepărtarea copilului de la aceștia, și de refuzul de a recunoaște relația părinte-copil stabilită în străinătate prin înregistrarea certificatului de naștere a copilului în Italia. Marea Cameră a constatat că nu a existat nicio încălcare a articolului 8. Având în vedere

lipsa vreunei legături biologice între copil și reclamant, durata scurtă a relației lor cu copilul și incertitudinea legăturilor dintre aceștia din perspectivă juridică, Marea Cameră a considerat că nu a existat o viață de familie între reclamant și copil. Marea Cameră a acceptat, de asemenea, că tribunalele din Italia, care au conchis, în special, că copilul nu ar avea de suferit în mod grav sau ireparabil ca urmare a separării, au asigurat un echilibru corect între diferitele interese aflate în joc, încadrându-se, în același timp, în marja de apreciere de care dispuneau.

În 2019, Curtea a dat un aviz consultativ, solicitat de Curtea de Casație franceză, privind recunoașterea, în dreptul intern, a legăturii de filiație dintre un copil născut în străinătate ca urmare a unei maternități de substituție și mama de intenție, desemnată în certificatul de naștere întocmit legal în străinătate ca fiind „mama legală”, în situația în care copilul a fost conceput folosind gameții unei terțe donatoare, iar legătura de filiație dintre copil și tatăl de intenție a fost recunoscută în dreptul intern.

(Cererea nr. P16-2018-001, 10 aprilie 2019, Marea Cameră).

Curtea a considerat că dreptul copilului la respectarea vieții private, în sensul articolului 8 din Convenție, impune ca dreptul intern să ofere o posibilitate de recunoaștere a legăturii de filiație dintre copil și mama de intenție, desemnată în certificatul de naștere legal întocmit în străinătate ca fiind „mama legală”. Cu toate acestea, dreptul copilului la respectarea vieții private, în sensul articolului 8 din Convenție, nu impune ca recunoașterea să se realizeze prin transcrierea în registrul de stare civilă a certificatului de naștere, de căsătorie și de deces a detaliilor certificatului de naștere întocmit legal în străinătate; un alt mijloc, cum ar fi adopția copilului de către mama cu intenție, poate fi utilizat cu condiția că procedura este prevăzută de legislația internă și se asigură punerea ei în aplicare în mod prompt și eficient, în conformitate cu interesul superior al copilului.

Anexă

Convenția ca instrument viu, la 70 de ani de la semnarea ei

Listă de cauze

- *A.P. Garçon și Nicot v. Franța*, nr. 79885/12, 6 aprilie 2017
- *Ahmet Yildirim v. Turcia* [MC], nr. 3111/10, 18 martie 2013
- *Alexandru Enache v. Romania*, nr. 16986/12, 3 octombrie 2017
- *Athanassoglou și alții v. Elveția* [MC], nr. 27644/95, 6 aprilie 2000
- *B. v. Franța*, nr. 13343/87, 25 martie 1992
- *Balmer-Schafroth e.a v. Elveția* [MC], nr. 22110/93, 26 august 1997
- *Bărbulescu v. Romania* [MC], nr. 61496/08, 05 septembrie 2017
- *Ben Faiza v. Franța*, nr. 31446/12, 08 februarie 2018
- *Big Brother Watch și alții v. Regatul Unit*, nr. 58170/13, 62322/14 și 24960/15, 13 septembrie 2018
- *Brincat și alții v. Malta*, nr. 60908/11, 62110/11, 62129/11, 62312/11 și 62338/11, 24 iulie 2014
- *Budayeva și alții v. Rusia*, nr. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 și 15343/02, 20 martie 2008
- *Burghartz v Elveția*, nr. 16213/90, 22 februarie 1994
- *Bursa Barosu Başkanlığı și alții v. Turcia*, nr. 25680/05, 16 iunie 2018
- *Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugalia*, nr. 17484/15, 25 iulie 2017
- *Cengiz și alții v. Turcia*, nr. 48226/10 și 14027/11, 01 decembrie 2015
- *Christine Goodwin v. Regatul Unit* [MC], nr. 28957/95, 11 iulie 2002
- *Collectif Stop Melox și Mox v. Franța*, nr. 75218/01, 12 iunie 2007
- *Cordella și alții v. Italia*, nr. 54414/13 și 54264/15, 24 ianuarie 2019
- *Cossey v. Regatul Unit*, nr. 10843/84, 27 septembrie 1990
- *Csoma v. România*, nr. 8759/05, 15 ianuarie 2013
- *Demir și Baykara v Turcia*, nr. 34503/97, 12 noiembrie 2008
- *Di Sarno și alții v. Italia*, nr. 30765/08, 10 ianuarie 2012
- *Dubetska și alții v. Ucraina*, nr. 30499/03, 10 februarie 2011
- *Dudgeon v Regatul Unit*, nr. 7525/76, 22 octombrie 1981
- *Ēcis v. Letonia*, nr. 12879/09, 10 ianuarie 2019
- *EB v. Franța* [MC], nr. 43546/02, 22 ianuarie 2008
- *Fadeyeva v. Rusia*, nr. 55723/00, 9 iunie 2005
- *Gas și Dubois v. Franța*, nr. 25951/07, 15 martie 2012

- *Giacomelli v. Italia*, nr. 59909/00, 2 noiembrie 2006
- *Gorraiz Lizarraga și alții v. Spania*, nr. 62543/00, 27 aprilie 2004
- *Guerra și alții v. Italia*, nr. 14967/89, 19 februarie 1998
- *Hatton și alții v. Regatul Unit* [MC], nr. 36022/97, 8 iulie 2003
- *Hämäläinen v. Finlanda* [MC], nr. 37359/09, 16 iulie 2014
- *Harroudj v. Franța*, nr. 43631/09, 04 octombrie 2012
- *Hirst v Regatul Unit* [MC], nr. 74025/01, 06 octombrie 2006
- *I.G., M.K. și R.H. v. Slovacia*, nr. 15966/04, 13 noiembrie 2012
- *J.D. și A v. Regatul Unit*, nr. 32949/17 și 34614/17, 24 octombrie 2019
- *Jugheli și alții v. Georgia*, nr. 38342/05 13 iulie 2017
- *Kalda v. Estonia*, nr. 17429/10, 19 ianuarie 2016
- *Kearns v Franța*, nr. 25951/07, 10 ianuarie 2008
- *Keegan v. Irlanda*, nr. 16969/90, 26 mai 1994
- *Khamtokhu și Aksenchik v. Rusia* [MC], nr. 60367/08 și 961/11, 24 ianuarie 2017
- *Kolyadenko și alții v. Rusia*, nr. 17423/05, 20534/05, 20678/05, 23263/05, 24283/05 și 35673/05, 28 februarie 2012
- *Konstantin Markin v. Rusia* [MC], nr. 30078/06, 22 martie 2012
- *L. v. Lituania*, nr. 27527/03, 11 septembrie 2007
- *L.H. v. Letonia*, nr. 52019/07, 29 aprilie 2014
- *L'Erablière asbl v. Belgia*, nr. 49230/07, 24 februarie 2009
- *Ledyayeva și alții v. Rusia*, nr. 53157/99, 53247/99, 53695/00 și 56850/00, 26 octombrie 2006
- *Lopez Ostra v. Spania*, nr. 16798/90, 9 decembrie 1994
- *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete și Index.hu Zrt v. Ungaria*, nr. 22947/13, 02 februarie 2016
- *Malone v. Regatul Unit*, nr. 8691/79, 02 august 1984
- *Marckx v. Belgia*, nr. 6833/74, 13 iunie 1979
- *Mehmet Reşit Arslan și Orhan Bingöl v. Turcia*, nr. 47121/06, 13988/07 și 34750/07, 18 iunie 2019
- *O'Keefe v. Irlanda* [MC], nr. 35810/09, 28 ianuarie 2014
- *O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd v. Irlanda*, nr. 44460/16, 7 iunie 2018
- *Öneryıldız v. Turcia* [MC], nr. 48939/99, 30 noiembrie 2004
- *Opuz v. Turcia*, nr. 33401/02, 09 iunie 2009

- *Parrillo v. Italia* [MC], nr. 46470/11, 27 august 2015
- *P.G. și J.H. v. Regatul Unit*, nr. 44787/98, 25 septembrie 2001
- *Rantsev v. Cyprus*, nr. 25965/04, 07 ianuarie 2010
- *Rees v Regatul Unit*, nr. 9532/81, 17 octombrie 1986
- *Roche v. Regatul Unit* [MC], nr. 32555/96, 19 octombrie 2005
- *Roman Zakharov v. Rusia*, no 47143/06, 4 decembrie 2015
- *Rotaru v. Romania* [MC], nr. 28341/95, 04 mai 2000
- *S. și Marper v. Regatul Unit* [MC], nr. 30562/04 și 30566/04, 04 decembrie 2008
- *S.H. și alții v. Austria* [MC], nr. 57813/00, 3 noiembrie 2011
- *Sheffield și Horsham v Regatul Unit*, nr. 22985/93, 04 septembrie 1998
- *Staatkundig Gereformeerde Partij v. Olanda*, nr. 58369/10, 10 octombrie 2012
- *Schlumpf v. Elveția*, nr. 29002/06, 08 ianuarie 2009
- *Schuler-Zraggen v. Elveția*, nr. 14518/89, 24 iunie 1993
- *Szabó și Vissy v. Ungaria*, nr. 37138/14, 12 ianuarie 2016
- *Talpis v Italia*, nr. 41237/14, 02 martie 2017
- *Tătar v. Romania*, nr. 67021/01, 27 ianuarie 2009
- *Tyrer v. Regatul Unit*, nr. 5856/72, 25 aprilie 1978
- *Unal Tekeli v Turcia*, nr. 29865/96, 16 noiembrie 2004
- *V.C. v. Slovacia*, nr. 18968/07, 08 noiembrie 2011
- *Valentina Viktorovna Oglobina v. Rusia*, nr. 28852/05, 26 noiembrie 2013
- *Volodina v Rusia*, nr. 41261/17, 09 iulie 2019
- *Y.Y. v. Turcia*, nr.14793/08, 10 martie 2015
- *X și alții v. Austria* [MC], nr. 19010/07, 19 februarie 2013
- *X v. 'Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei'*, nr. 22457/16), 17 ianuarie 2019